

Piotr Żmigrodzki, Ewa Ulitzka, Tomasz Nowak

O świadomości leksykograficznej kandydatów na polonistów

(na podstawie badań ankietowych)

Katowice, 2 marca 2005 r.

Dwie części ankiety

- I. Część wypełniana na zajęciach
(12 pytań).
- II. Część wypełniana w domu
(opisy bibliograficzne posiadanych słowników).

Respondenci

Studenci I roku filologii polskiej
(przed zajęciami z leksykologii i leksykografii)

Część I – 156 osób

Część II – 122 osoby

Pytanie 1

Jakie typy słowników językowych posiadasz w domu?

- słownik ogólny (tzw. „słownik języka polskiego”)
- słownik ortograficzny
- słownik poprawnej polszczyzny
- słownik wyrazów obcych
- słownik wyrazów bliskoznacznych (synonimów)
- słownik frazeologiczny
- inne (jakie).....

Odpowiedzi

- słownik ortograficzny **151** (96,8%)
- słownik wyrazów obcych **135** (86,5%)
- słownik ogólny (tzw. „słownik języka polskiego”) **93** (59,6%)
- słownik wyrazów bliskoznacznych (synonimów) **82** (52,6%)
- słownik poprawnej polszczyzny **49** (31,4%)
- słownik frazeologiczny **44** (28,2%)
- słownik antonimów **14** (8,9%)

Najczęstsze kombinacje

- słownik ortograficzny i słownik wyrazów obcych – 131
- słownik ortograficzny i słownik ogólny – 90,
- słownik ortograficzny i synonimów – 80
- słownik wyrazów obcych i ogólny – 80.

Pytanie 2

Jeśli pamiętasz, wymień ich tytuły (autorów, wydawców).

Wskazania

Nieliczne (72 osoby, od 1 do 8 wskazań) i niekonkretne.

Nazwiska:

- W. Kopaliński – 27
- E.Polański – 3
- W.Pisarek – 1
- M. Bańko – 1
- W. Doroszewski – 1

Wydawcy:

- PWN

Błędne wskazania

Słowniki

- Leksykon synonimów
- Polski słownik synonimów
- Synonimy

Autorzy:

J. Miodek (Słownik poprawnej polszczyzny)

Pytanie 3

Z jakich typów słowników korzystasz (korzystałeś) najczęściej (w domu, szkole, bibliotece) – wymień w kolejności.

Używany typ słownika językowego	Liczba wskazań						
	Ogółem	1 miejsce	2 miejsce	3 miejsce	4 miejsce	5 miejsce	6 miejsce
słownik wyrazów obcych	110	39 (35,5%)	44 (40%)	17 (15,5%)	6 (5,5%)	4 (3,6%)	0
słownik ortograficzny	108	42 (38,9%)	36 (33,3%)	25 (23,1%)	4 (3,7%)	1 (0,9%)	0
słownik ogólny (tzw. „słownik języka polskiego”)	81	34 (42%)	23 (28,4%)	17 (21%)	6 (7,4%)	1 (1,2%)	0
słownik wyrazów bliskoznacznych (synonimów)	64	19 (29,7%)	15 (23,4%)	23 (35,9%)	5 (7,8%)	1 (1,6%)	1 (1,6%)
słownik poprawnej polszczyzny	43	11 (25,6%)	12 (27,9%)	10 (23,3%)	7 (16,3%)	2 (4,7%)	1 (2,3%)
słownik frazeologiczny	38	3 (7,9%)	8 (21,1%)	15 (39,5%)	8 (21,1%)	3 (7,9%)	1 (2,6%)
słownik etymologiczny	3	0	0	1	1	0	1
słownik interpunkcyjny	2	0	0	1	1	0	0
słownik antonimów	1	0	1	0	0	0	0

Pytanie 4

Jakich informacji najczęściej poszukujesz w dostępnych Ci słownikach językowych? Oceń w skali od 1 (najczęściej) do 7 (najrzadziej):

- ..... o pisowni wyrazów
- ..... o poprawnej wymowie
- ..... o interpunkcji
- ..... o znaczeniu wyrazów
- ..... o odmianie
- ..... o związkach frazeologicznych, ich znaczeniu i użyciu
- ..... o przykładach użycia wyrazów w tekście
- ..... innych (jakich)

Informacje:

- o znaczeniu wyrazów 351
- o pisowni wyrazów 463
- o odmianie 569
- o związkach frazeologicznych, ich znaczeniu i użyciu 603
- o przykładach użycia wyrazów w tekście 699
- o interpunkcji 724
- o poprawnej wymowie 746

Według miejsc:

Informacje	1	2	3	4	5	6	7
o znaczeniu wyrazów	70	24	20	10	8	5	9
o pisowni wyrazów	46	26	18	17	8	14	17
o poprawnej wymowie	15	8	14	13	12	27	57
o interpunkcji	14	11	9	16	22	31	43
o przykładach użycia wyrazów w tekście	13	16	15	15	21	18	48
o związkach frazeologicznych, ich znaczeniu i użyciu	9	20	24	26	36	19	12
o odmianie	7	28	28	34	23	11	15

Pytanie 5

Czy na lekcjach języka polskiego w szkole średniej nauczyciele zapoznawali Cię z dostępną ofertą słowników i uczyli korzystania z nich? Jakie typy słowników były prezentowane?

TAK – 74 osoby

NIE – 80 osób

Odpowiedzi

- słownik ogólny 42
- słownik frazeologiczny 39
- słownik wyrazów obcych 34
- słownik wyrazów bliskoznacznych 32
- słownik poprawnej polszczyzny 31
- słownik ortograficzny 25

inne:

- słownik etymologiczny 8
- słownik antonimów 4
- słownik gwarowy 1
- słownik homonimów 1

Pytanie 6

Czy słowniki były używane jako pomoc naukowa podczas zajęć z języka polskiego?

- tak, często
- rzadko
- sporadycznie
- nigdy

Jeśli tak, proszę podać przykładowo, w jakich sytuacjach.

Odpowiedzi:

- tak, często – 19 osób (12,1%)
- rzadko – 28 osób (17,9%)
- sporadycznie – 76 osób (48,7%)
- nigdy – 33 osoby (21,1%)

W jakich sytuacjach?

- wyjaśnianie znaczenia wyrazów (nieznanych, nowo poznanych, budzących wątpliwości, mających kilka znaczeń) - **28**
- pisanie i sprawdzanie wypracowań / prac pisemnych / zadań klasowych / referatów - **11**
- wyjaśnianie znaczeń związków frazeologicznych i ich użycia; lekcje poświęcone związkom frazeologicznym - **11**
- zajęcia z nauki o języku / z gramatyki (m.in. słowotwórstwa) / z językoznawstwa; także wprowadzanie nowych pojęć z tej dziedziny - **9**
- wyjaśnianie i wprowadzanie nowych terminów literackich, a także innej wiedzy z teorii i historii literatury (np. prezentacja biografii lub twórczości jakiegoś twórcy, wprowadzenie do kolejnej epoki literackiej) - **8**
- wyjaśnianie wątpliwości ortograficznych, sprawdzanie pisowni wyrazów, dyktanda - **6**
- analiza i interpretacja utworów literackich, praca z lekturą 5przygotowanie do matury, ćwiczenia związane z maturą - **5**
- wyjaśnianie pochodzenia słowa / jego etymologii - **5**
- wyjaśnianie i wprowadzanie nowych pojęć terminów naukowych - **4**
- poszukiwanie wyrazów bliskoznacznych - **2**

Pytanie 7

Jeśli miał(a)byś dziś kupić słownik dla siebie, jaki to byłby typ słownika (spośród wymienionych w p. 1. lub innych)? Jeśli pamiętasz, możesz też podać autora i wydawcę.

Odpowiedzi

- słownik frazeologiczny - **60**
- słownik poprawnej polszczyzny - **40**
- słownik ogólny (tzw. „słownik języka polskiego”) - **36**
- słownik wyrazów bliskoznacznych (synonimów) - **33**
- słownik wyrazów obcych - **14**
- słownik etymologiczny - **8**
- słownik ortograficzny - **6**
- słownik wulgaryzmów - **6**
- słownik antonimów - **5**

Konkretne wskazania:

Tytuł (być może tylko typ?)	Autor // redaktor	Wydawnictwo	Liczba tomów	Liczba wskazań
<i>Inny słownik języka polskiego</i>				1
Słownik języka polskiego	M. Bańko			1
Słownik języka polskiego	W. Kopaliński			1
Słownik języka polskiego			III tomy	1
Słownik języka polskiego		PWN		1
Słownik poprawnej polszczyzny	J. Miodek			3
Słownik ortograficzny		PWN		1
Słownik wyrazów obcych	W. Kopaliński			1
Słownik wulgaryzmów	Grochowiak (?)			1

Pytanie 8

Jakimi kryteriami kierował(a)byś się, wybierając słownik dla siebie spośród wielu słowników reprezentujących ten sam typ (np. ortograficzny, frazeologiczny itp.). Oceń w skali od 1 (najważniejsze) do 11 (najmniej ważne).

- ..... renoma wydawcy
- ..... nazwisko autora (redaktora)
- ..... przystępna cena
- ..... objętość, ilość haseł
- ..... format
- ..... szata graficzna
- ..... informacje zamieszczone na okładce
- ..... liczba tomów
- ..... aktualność (rok wydania)
- ..... bogactwo informacji zamieszczonych w hasłach
- ..... przystępność objaśnień
- inne (jakie)

Odpowiedzi

1. bogactwo informacji zamieszczonych w hasłach	511
2. objętość, ilość haseł	586
3. przystępność objaśnień	602
4. aktualność (rok wydania)	643
5. nazwisko autora (redaktora)	822
6. przystępna cena	839
7. renoma wydawcy	870
8. liczba tomów	1085
9. szata graficzna	1088
10. format	1189
11. informacje zamieszczone na okładce	1238

Zestawienie miejsc

Kryteria	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
bogactwo informacji zamieszczonych w hasłach	60	24	17	14	10	4	0	3	3	5	11
objętość, ilość haseł	45	25	17	16	11	7	8	2	3	7	10
aktualność (rok wydania)	37	22	17	21	10	8	6	5	12	4	9
przystępność objaśnień	32	27	24	18	12	11	6	4	4	7	6
nazwisko autora (redaktora)	28	12	10	12	21	12	8	10	14	11	13
renoma wydawcy	16	14	13	11	18	15	18	14	10	7	15
przystępna cena	14	11	19	15	25	12	13	15	3	13	11
liczba tomów	9	7	4	4	15	15	19	25	12	23	18
format	7	5	6	5	8	7	22	13	21	22	35
szata graficzna	7	7	8	11	13	11	13	18	19	22	22
informacje zamieszczone na okładce	7	2	7	9	5	7	7	15	22	34	36

Pytanie 9

Skąd czerpiesz (czerpał(a)byś) informacje o nowościach wydawniczych w dziedzinie słowników?

- z reklam prasowych, radiowych i telewizyjnych
- z internetowych witryn wydawców
- z innych witryn internetowych (np. portali tematycznych)
- od osób mających autorytet w tej dziedzinie (np. nauczycieli, księgarzy)
– wymienić, jakich

Odpowiedzi

- osoby mające autorytet w tej dziedzinie (np. nauczyciele, księgarze), w tym: **91**
  - nauczyciele (ogólnie), w tym: **27**
    - nauczyciele języka polskiego **11**
    - nauczyciele języka angielskiego **1**
  - księgarze **12**
  - wykładowcy **6**
  - bibliotekarze **2**
  - znajomi, także starsi studenci **3**
  - osoby mające autorytet w tej dziedzinie, z którymi respondent ma bezpośredni kontakt **1**
- reklamy prasowe, radiowe i telewizyjne **70**
- internetowe witryny wydawców **47**
- inne witryny internetowe (np. portale tematyczne) **44**
- inne źródła: samodzielne przejrzanie oferty słowników w księgarni **1**

Pytanie 10

Czy korzystasz ze słowników elektronicznych (komputerowych)?

Odpowiedzi

- nigdy - 42 (26,9%)
- sporadycznie - 52 (33,3%)
- tak, korzystam ze słowników umieszczonych w Internecie - 44 (28,2%)
- tak, korzystam ze słowników na dyskach CD-ROM 41 (26,3%)

Pytanie 11

Mając do wyboru ten sam słownik w wersji książkowej i elektronicznej (komputerowej), wybrał(a)byś:

- wersję książkową;
- wersję komputerową;
- obie wersje.

Krótko wyjaśnij, dlaczego

Odpowiedzi

- wersja książkowa – 100 (64,1%)
- wersja komputerowa – 12 (7,6 %)
- obie wersje – 44 (28,2%)

Uzasadnienie wyboru wersji książkowej

Ze słownika w wersji książkowej korzysta się wygodniej / łatwiej / szybciej / przyjemniej; wersja ta jest bardziej poręczna / przystępna / praktyczna	29
Stała możliwość dostępu do słownika i skorzystania z niego – niezależnie od miejsca i sytuacji (nie jest to uzależnione od dostępu do komputera czy braku prądu); taki słownik wszędzie można ze sobą zabrać; szybciej można coś sprawdzić	27
Wersja książkowa ma większą wartość w oczach respondentów; respondenci cenią bezpośredni kontakt z książką (która ma „duszę”), podkreślają związek emocjonalny z książkami, sentyment do nich, zamiłowanie do posiadania książek	13
Brak komputera (brak dostępu do komputera / Internetu); problemy z komputerem; nieznajomość obsługi komputera / komputerowych wersji słowników; niemożność spędzania zbyt długiego czasu przy komputerze	11
Tradycjonalizm i konserwatyzm – respondenci podkreślają swoje przywiązanie i przyzwyczajenie do tradycyjnej formy słowników	10
Niechęć do komputerów / Internetu	7
Względy zdrowotne – ból i zmęczenie oczu przy korzystaniu z komputera; wersja książkowa jako zdrowsza dla oczu (lepiej się ją czyta)	6
Większa wiarygodność wersji książkowej; brak zaufania do słowników elektronicznych	4
Słownik w wersji książkowej postrzegany jako bardziej stały, pewniejszy, taki, do którego zawsze można wrócić i sprawdzić coś powtórnie	4

Uzasadnienie wyboru wersji komputerowej

łatwiej i szybciej wyszukuje się hasło / potrzebne informacje	9
wygoda	1
możliwość aktualizacji	1
objętość	1
płynność pracy	1

Część II

Słowniki posiadane w domu

Dane ogólne

Ankietę wypełniły 122 osoby

Wymieniono 554 słowniki (tylko 7 komputerowych)

- w tym 481 językowych (3,94 na osobę)

Rozkład wskazań

Słowników posiadanych	Osób	%
1	7	5,6%
2	17	13,82%
3	27	22 %
4	18	14,6%
5	20	16,2%
6	12	9,75%
7	6	4,8%
8	5	4,1%
9	4	3,25 %
10	2	
11	1	
12	1	
13	1	
14	2	

Według typów oraz okresów wydania

Typ słownika	OGÓLEM	Według daty wydań						
		do 1955	1956- 1970	1971- 1980	1981- 1990	1991- 2000	2001- 2004	brak danych
wyrazów obcych	116	2	10	36	25	22	17	4
ortograficzne	108	2	8	12	38	37	6	5
synonimów	87		2	2	20	52	11	0
ogólne	62		10	12	2	27	11	0
ortoepiczne	36		0	18	3	13	2	0
frazeologiczne	26		0	3	1	9	13	0
antonimów	14		0	0	0	13	1	0
interpunkcyjne	8		2	2	0	2	2	0
gwarowe	5		0	0	1	4	0	0
etymologiczne	4		1	0	1	2	0	0
eufemizmów	4		0	0	0	0	4	0
inne	11		2	0	0	0	7	2
RAZEM	481	4	35	85	91	181	74	11

Więcej niż jeden słownik

dwa słowniki ogólne	7 osób
dwa słowniki ortograficzne	17 osób
trzy słowniki ortograficzne	3 osoby
dwa słowniki synonimów	10 osób
trzy słowniki synonimów	2 osoby
dwa słowniki wyrazów obcych	15 osób
trzy słowniki wyrazów obcych	3 osoby

Słowniki wyrazów obcych

116 wskazań, 15 tytułów, w tym:

Słownik wyrazów obcych W. Kopalińskiego	56
Słownik wyrazów obcych PWN red. J. Tokarski	28
Słownik wyr. obcych PWN red. E.Sobol	7
Słownik wyr. obcych red. Z. Rysiewicz	3

Słowniki ogólne

wskazań 62, 13 tytułów, w tym:

Mały słownik języka polskiego	19
SJP PWN, red. M. Szymczak	16
Słownik współczesnego języka polskiego, red. B. Dunaj	6
Praktyczny słownik języka polskiego	1

Słowniki ortograficzne

108 wskazań, 34 tytuły:

Słownik ortograficzny języka polskiego, red. M. Szymczak	25
Słownik ortograficzny Jodłowski, Taszycki	17
Słownik ortograficzny i przepisy polskiej pisowni Jodłowski, Taszycki	8
Słowniczek ortograficzny. Jodłowski, Taszycki	5
Nowy słownik ortograficzny języka polskiego, red. E. Polański	5
Zasady pisowni polskiej i interpunkcji ze słownikiem ortograficznym Jodłowski, Taszycki	4

Słowniki ortoepiczne

36 wskazań, 6 tytułów, w tym:

Słownik poprawnej polszczyzny, red W Doroszewski	26
Nowy słownik poprawnej polszczyzny, red. A. Markowski	3
Słownik poprawnej polszczyzny, S. Szober	2
Słownik wyrazów kłopotliwych, M. Bańko, M. Krajewska	2

Słowniki synonimów

87 wskazań, 13 tytułów, w tym:

<i>Słownik wyrazów bliskoznacznych</i> S. Skorupka	30
<i>Słownik synonimów</i> Dąbrówka, Turczyn, Geller	17
<i>Praktyczny słownik wyrazów bliskoznacznych</i> W. Cienkowski	11
<i>Słownik synonimów i antonimów</i> B. Gajewska, M. Pawlus	10

Słowniki frazeologiczne

26 wskazań, 13 tytułów, w tym:

<i>Mały słownik frazeologiczny</i> , S. Bąba, J. Liberek	5
<i>Słownik frazeologiczny języka polskiego</i> , S. Skorupka	5
<i>Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny</i> , S. Bąba, J. Liberek	3

Słowniki antonimów:

14 wskazań, 3 tytuły, w tym

Słownik antonimów, A.Dąbrówka, E.Geller –

11

WNIOSKI

1. Dominują słowniki wyrazów obcych i ortograficzny.
2. Brak wiedzy o szczegółach dotyczących słownika.
3. Wysoka pozycja słownika ogólnego - wyższa w I części ankiety.
4. Najczęściej poszukiwane – znaczenie.
5. Niska ocena edukacji leksykograficznej w szkole.
6. Mały odsetek korzystających ze słowników podczas zajęć.

1. Słownik frazeologiczny – najbardziej pożądanym.
2. Praktyczne nastawienie – najlepszy słownik bogaty w informacje.
3. Nauczyciel – ekspertem w zakresie wyboru słownika.
4. Niska akceptacja słowników komputerowych.
5. Przewaga dawniejszych słowników (wyd. 1971-1990) w wielu segmentach.

Podsumowanie

1. Siła tradycji w leksykografii.
2. Potencjalny rynek zbytu.
3. Potrzeba nauczania nastawionego na praktykę.
4. Kształcenie nauczycieli i bibliotekarzy.
5. Konieczne dalsze badania.